

pacatis adductum, ut frueretur; sed motibus sedandis, qui jam emergerent, ni reprimantur, violentius grassaturis.

176. « Cæterum qualiter hæc omnia gesta sint, qualiterque imminemtem tempestatem Bernardi Patris constantia compescuerit, quo major dictis fides et pondus insit, Bernardi alterius, quem nos cum Mabillonio Ernaldum rectius vocamus, Bonævallis abbatis verbis præstabit. » In Vita ergo, lib. II, cap. 1, n. 87 editionis nostræ ita loquitur: « Soluta concilio, Remensi, Leodium dominus papa Romanorum regi occurrit. (Sed Innocentii iter Leodium ante concilium Remense accidisse, demonstratum est e præfatione Mabilloniana, proxime superiore paragrapho a nobis producta), et honorifice quidem susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidem importune idem rex institit, tempus habere se reputans opportunum, episcoporum sibi restitui investituras, quas ab ejus prædecessore imperatore Henrico per maximos quidem labores et multa pericula Romana Ecclesia vindicarat. Ad quod verbum expavere et expalluere Romani, gravius sese apud Leodium arbitrati periculum offendisse, quam declinaverint Romæ. Nec consilium suppetebat: donec murum se opposuit abbas sanctus. Audacter enim resistens regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira auctoritate compescuit. » Sic ibi biographus ille omni fide dignissimus. Huc etiam respexit ipsemet sanctus Pater in epistola sua 150, quæ dirigitur ad Innocentium PP.; ubi illum laudans ex variis recte factis, ejusque zelum excitans adversus ambitionem Philippi, qui modis illegitimis sedem Turonensem invadere tentabat, hæc ei in memoriam revocat: « Sed nec Leodii cervicibus imminens mucro barbaricus compulit acquiescere importunis improbisque postulationibus iracundi atque irascentis regis. »

177. Hinc conficitur primo, præsens factum Lotharii regis non satis vere ac graphice narrari ab Ottone Frisingensi episcopo in Chronico, quod anno Christi 1585 Francofurti excusum est, lib. VII, cap. 18, pag. 149, quando de illo sic ibi scribitur: Nil cunctatus, exposito tamen prius *modeste*, in quantum regnum amore ecclesiarum attenuatum, investituram eorum quanto sibi dispendio remiserit, auxilium Romanæ Ecclesiæ promittit. Conficitur secundo, quam longissime aberrasse a vero, et redargui, ut Baronius loquitur ad annum Christi 1131, mendacissimum Petrum diaconum Cassinensem, dum in gratiam ejusdem Lotharii, cui postea (ut suo loco dicturi sumus) inhæsit, adversus tam apertissimam veritatem de investituris, affirmat eas ab Innocentio papa in eo conventu Leodiensi Lothario fuisse concessas, sic dicens Chron. Cassin. lib. IV, cap. 99. « *Innocentius igitur Germaniam ingressus, a Lothario rege juxta Leodium excipitur, virgam ei et anulum antiquo ex more confirmans.* » Chronicon Cassinense inter Rerum Italicarum scriptores ab aliquot jam annis typis Mediolanensibus editus, tom.

IV recusum est ac notis illustratum; in quo in notis ad libri quarti, caput 97, pag. 555, terminum mendacii, a Baronio adhibitum, mitigare quidem conatur notarum istarum scriptor; sed ex eo apertissima Petri falsitas purgari non potest. Porro *investitura* est traditio, missio in possessionem, ex verbo *vestire*, mittere in possessionem, suo loco, inquit Cangius, in Glossario ad scriptores mediæ et infimæ latinæ tomo III, col. 1520 novissimæ editionis; ubi deinde plurima subjungit eruditus auctor de variis modis seu formis vel symbolis, quibus traditiones istæ fiebant, atque exemplis confirmat, quæ legi apud ipsum possunt. Rebus autem tunc temporis in urbe Leodiensi peractis accensenda est coronatio regis Lotharii, Bernardo præsentem, per Innocentium PP. ibidem facta; sicut Annales Cistercienses ad annum 1131, cap. 1, num. 5, pluribus memorant, et sic pergunt num. 6:

178. « Dum Innocentius Leodii commoratur, Bernardus Pater Atrebatum, Gallo-Belgiæ provinciæ urbem in Artesia, adiit, miraculosum atque recens e cælo delapsum cereum, Deipara afferente, visitaturus, prout ibidem asseritur e Ferreolo Locrio, qui in Chronico Belgico ad annum 1130 his verbis excursionem illam describit: S. Bernardus, quum aliorum, tum sacri cerei, recens e superis per Virginem Deiparam allati, videnti et honorandi causa venit Atrebatum. Quo quidem viso et suis laudibus ornato, tanta mellifluus doctor spiritus dulcedine repletus est, ut ad perpetuam memoriâ in veteri cœnobii Vedastini cœmeterio, et regione Curia Comitibus, ut vocant, crucem erigi curaverit. Quippe illic recte locus, in quo stans Bernardus compos fuit votorum: juxtim nimirum sacrum pignus reconditorum suum tum obtinebat, vico cui a Picis nomen. Duravit id monumenti (crucem intelligo) in annum 1647; quo tempore, quia in ruinam desinebat, Vedastinis ascetis instaurare visum est, et augustiore, hodie aliud cernimus, donare forma. » Ita Locrius ex monum. D. Pronier, majoris in S. Vedasti prioris. Vellem equidem, quæ de sancti abbatis nostri ad prodigiosum illum cereum itinere narrata sunt, ex aliis videre documentis stabilita.

179. Cerei vero istius historiam prædictus Locrius præmiserat ad annum 1103, hæc de illo scribens: « Atrebatum in cathedrali templo cereus ille, per orbem Belgicum memoratissimus, duobus histrionibus seu citharædis (joculatores Iperius vocat) Iterio Paulinati, et Normanno Brabantino ab ipsa Deipara cœlitus affertur, ardenti igni (de quo ad annum 1092, et alibi diximus) extinguendo promptissimum et singulare remedium. Ex quo quidem cereo nihil hactenus imminuto (Florebat Locrius ineunte sæculo XVII, et anno Christi 1614, XI Kal. Septembris obiit, e Bibliotheca Belgica Valerii Andreae): quin, licet sæpe ardeat, mirifice aucto, multi alii cerei conflati fuerunt; velut Brugensis, Falcobergensis, Bononiensis, Nigellanus, Arkensis, Blendecanus, etc. Agunt de prædicto cereo Molanus in Natalibus Sanctorum

Belgii ad diem VI Februarii, Meyerus in Annalibus rerum Flandricarum lib. IV ad annum 1093, Malbrancus de Morinis lib. IX, cap. 15. « Porro cereus iste Atrebatensis, uti addit Locrius, nobilissima pyramide medium fori minoris occupante (erecta fuit anno 1215) reclusus, pompa admodum solemniter ad cathedralem ecclesiam annue defertur, ac redditus ibi votis, cereisque duobus pondere quadraginta librarum oblati, in oppidum refertur ad proprium sacellum Dominica die infra Octavam solemnitatis Corporis Domini. » At nos ab hæc digressionem de novo in viam redeamus.

180. « Crediderim, ait Manriens ad annum 1131, cap. 1, num. 8, hoc eodem anno factum, ut Guericus, magnum futurum incrementum totius Ordinis, qui dudum ex magistro scholæ Tornacensis in canonicum majoris ecclesiæ, sanctitatis et doctriinæ fragrantia promotus fuerat, relictis omnibus, Bernardum sequeretur, per ipsum erudiendus in Claravalle. Quin insignem illam conversionem usque ad triginta juvenum litteratorum, divitum, nobilium, inter quos etiam Gaufridus de Perona, et Robertus de Brugis, uterque magnus, quam Leodiensem capturam auctores appellant, ultra hunc annum nequaquam differendam, argumento est, quod Robertus de Brugis, ex eis unus, non multo post Dunensi cœnobio præfectus legitur, saltem nulla interjecta, quam sciamus, alia Bernardi in Leodium profectio. Eam conversionem quia et numero copiosior, et qualitate clarior... Godefridi Clarævallensis verbis primum, qui non multo post Bernardo Patri adhesit, atque ab ejus et conversorum ipsorum ore cuncta perdidit... declaraho: « *Inter cæteros, ait in Vita, lib. IV, cap. 2, num. 294, quos de vana conversatione hujus sæculi per ministerium servi sui Christus eripuit, de partibus Flandriæ multi aliquando nobiles, multi sapientes et litterati viri ipsius magisterio sacrum professi sunt, servitutum. Quorum primus videbatur Gaufridus ille de Perona, qui postmodum in Claravalle prioris officio functus est, et defunctus in eo.* » anno circiter Christi 1146, ex Manrico ad istum annum cap. 11, num. 9. Idem auctor ad annum, de quo agimus, 1131, cap. 2 historiam conversionis istorum tanquam singularem ac variis etiam rerum adjunctis vestitam resumit et seorsim tractat. Verum quandoquidem adeo vasta nobis superest in tot tantisque Bernardi undequaque maximi rebus percensendis materies; adeat lector Manricum mox citatum, Bernardi epistolam 109, Gaufrido et sociis ejus inscriptam ac biographum Gaufridum lib. IV Vitæ sancti nostri, cap. 2.

181. Rationem vero temporis declarare conatur idem Manricus ibidem num. 5, eorum conversionem innectens anno Christi 1131. Sed Mabillonius in notis brevibus ad istam epistolam, « De his, inquit, intelligendus est Hermannus monachus Tornacensis in Spicilegi Acheriani tomo XII, pag. 479, ubi de S. Bernardo, quem « *tam ex Ecclesia sanctæ*

Mariæ Tornacensis, quam ex ipsa diocesi clerici (videlicet) multi famosi Dominum Bernardum abbatem Clarævallensem conversionis gratia secuti sunt. » Hoc factum refert Hermannus pag. 476 post annum 24 pontificatus Simonis Noviomensis, qui sedere cœpit anno 1122. Non ergo hæc epistola, ut Manriquez censet, ad annum 1131 (atque adeo nec Gaufridi et sociorum conversio) referri potest. « Deinde Bernardus dicit in ista epistola, Devotus suppono humeros, et si jam fessos, sarcinæ huic. » Unde conficit Mabillonius, « Bernardum jam senectæ proximum tunc fuisse. »

182. Sed Manricus ad annum 1131, cap. 2, num. 5 citato objiciens sibi eos, qui propter Bernardi senectutem censent, « Gaufridi conversionem post annos quindecim, aut plures contigisse, Sancto nimirum prædicante crucem Leodii sub Conrado et Eugenio, hoc pontifice, illo imperatore... respondet, hoc mihi, inquiens, probabile apparet, si non obstaret simultanea cum Gaufridi conversione Roberti Bruxellensis (imo Brugensis) memorata conversio, quam non potuisse contingere illo anno, compertum est. Quippe Robertus ante annos octo, Christi nimirum 1138 Dunensi monasterio præfectus, in quo omnes conveniunt, atque eo directus a sancto Patre... nequaquam potuit non antea novitius esse, non professionem emisisse, ac monachum egisse per tempus aliquot. Quod de humeris fessis objicitur, ad probandam tunc sancti senectutem, non urget, præcique in homine, defectu virium fragili, gravitate morborum pene inutili, et de quo medici longe ante judicassent, vix posse conservari sine miraculo; » quique adeo, secundum Manricum, potuerit ita loqui, etiamsi nondum esset senex. Quod autem assererat idem auctor, Robertum Brugensem simul cum Gaufrido de Perona conversum fuisse, probat cap. 2, num. 3 ex sepulcris Clarævallensibus, in quibus scriptum, ait, legitimus. Quod cum illustri viro Gaufrido de Perona thesaurario ecclesiæ Sancti-Quintini, in hac Claravalle habitum suscepit. Non video quidem, nodum hunc chronologicum facile extricari posse, si superius a Manrico et a Mabillonio dicta conversio cadat in eandem personam, et in idem tempus; aliud est, si duplex fuerit, temporeque ac personis diversa. Certe in textu, quem citabat Mabillonius, nullius conversi nomen exprimitur: sed tricarum plus quam satis.

183. Historicus Cisterciensis ad annum 1131 cap. 3, agit de Innocentio PP., qui Leodio redux primo Cluniacum, mox Claramvallem visitavit: de hospitio illic pontifici exhibito (Rem describit Ernaldus lib. II, Vitæ S. Bernardi, cap. 1) de monachis ibidem a cacodæmone turbatis, sed a Bernardo pacatis, ex Ernaldo citato: item de concilio Remensi, ac ratione temporis. (Vide a nobis præmissa, § 16.) Quod autem vir sanctus eidem concilio interfuerit, narrat Manricus cap. 4. « Interim, ait ibi num. 3, Innocentius perlustrans Franciam, con-

dictæ synodi diem præstolabatur; comitante Bernardo, an sine ipso, minus expressum. Certe quo tempore concilium agebatur, pondus cunctarum rerum penes ipsum fuit, teste Ernaldo, lib. II Vitæ, cap. 1, num. 87; qui ista memoriæ prodidit de Innocentio: « Perlustrata igitur Francia, Remis convocavit concilium, in quo multis ad honorem Dei dispositis, regem Ludovicum, vivente patre (Ludovico Crasso) pro Philippo fratre coronavit in regem. In omnibus his dominus papa abbatem a se separari non patiebatur, sed cum cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed et privatim quotquot habebant negotia, virum Dei secretis consulebant. Ipse vero audita referebat ad curiam, et oppressis patrocinia exhibebat. » Itaque sanctus doctor Remensi concilio non solum interfuit, sed egregiis etiam auctoritatis splendoribus inter Patres ibidem congregatos fulsit. Sed an ibidem duos sermones recitavit?

184. Uterque habetur apud Mabillonium inter opera supposititia S. Bernardi volumine II, col. 735 et sequentibus. Et primo quidem, qui inscribitur ad clerum in concilio Remensi congregatum, sequens inuritur censura: « Non est Bernardi, cui superbum et insolens videretur, episcopos universosque prælatos fratres appellare, quanto minus diabolo, uti hic fit num. 3. Cujuscunque sit, ex Bernardi centonibus totus constat, coram papa; ejusque jussu habitus, ex num. 1. » Secundo autem ad pastores in synodo congregatos præmittuntur ista: Cujuscunque sit, nec inelegans est, nec lectu indignus. Manricus cap. 4, num. 7, ita de iis statuit: « Crediderim orationes Bernardi in eo concilio, cum aliis ejus opusculis amissas, atque hæc, quæ circumferuntur sub ejus nomine, ab inferioris eloquentiæ auctore conditas, habitasque in concilio minus gravi. »

185. Ad splendorem, qui hoc anno abbati nostro æstimatissimo delatus est, addi potest primo electio ejus, ut cathedræ Catalaunensi episcopus præsesset, ex Chronico Alberici monachi Trium-Fontium, quod vulgavit Leibnitiuss accessionum historicarum tomo II, ubi pag. 269 res hæc ita refertur ad annum 1131: « Cum beatus Bernardus in episcopum Catalaunensem fuisset electus, recusavit, et per ipsum Gaufridus abbas sancti Medardi Suessionensis fit episcopus Catalaunensis. » Addi potest secundo duplex miraculum, quorum altero mulierem diu claudam crexit et sanavit; altero reddidit saluti puerum sine intermissione plorantem. Primum perhibet Gaufridus monachus Clarævallensis in Vita, lib. IV, cap. 4, num. 232; secundum vero Guillelmus abbas in Vita, lib. I, cap. 6, num. 59. Utrumque accidit in monasterio Cariloci, vulgo *Charlieu*, in diocesi Bisuntina, anno 1131 fundato; quod inter alias Manricus cap. 8, memorat Bernardi filias, de quibus ibidem meminit. De eo etiam Sammarthani in Gallia Christiana tomo IV, pag. 225, S. Bernardus nominat illud in epistola 197, ad Petrum

A Bisuntinum decanum, et in epistola 198 ad Innocentium papam.

2. XVIII. *Plurimi a sancto Patre conversi; Januenses pacati; scripta deinde ad illos epistola; gratus eorum animus erga Sanctum; annus, quo Romam advenit; gesta pro re monastica, imperio ac sacerdotio.*

186. Anno 1132, insigne sancti Patris vaticinium legitur in Annalibus Cisterciensibus cap. 1, num. 7, his verbis: « Pater sanctus... tirones, quos adduxerat ex Belgio, pluresque ad eum confluentes ex toto orbe (nam usque ad centum novitios exercebat, idque non semel, antiquæ memoriæ produit) verbis pariter et exemplis confirmabat. » *Eæ quibus cum Godefridus de Perona primo tempore tirocinii sui pro patre suo viro nobili et potenti, quem in sæculo reliquerat, filiali pietate sollicitus Patrem sanctum pro ejus conversione rogare Dominum affectuosius exorabat; cui vir Dei: Ne timeas, inquit, ego illum probatum monachum manibus meis in hac Claravalle sepeliam. Utrumque secutum est,* » prout narrat Gaufridus lib. IV Vitæ, cap. 2, cujus verba produxi, ubi etiam rei eventum refert. Quam impense ac feliciter vir magnus steterit pro pontificatu Innocentii II in Gallia ac Italia propugnando, patet ex præmissis § 16. Verum dicamus hoc loco nonnulla magis sigillatim de rebus præclare ab ipso gestis in Italia, eum cum laudato Innocentio illuc proficiscentem comitaturi.

187. Ernaldus in Vita lib. II, cap. 2, de Innocentii e Gallia discessu ita scribit: « Longas in Gallia facere moras dominus papa non potuit, sed, sicut cum Lothario rege condixerat, Romam ei occurrit. » Iter illud in Italiam accidit eodem anno 1132; quod pluribus describitur apud Pagium in critica Baroniæ ad dictum annum, num. 1, et sequentibus; ubi etiam invenies, eos inter se egisse, antequam Romam pervenissent, habitò in Longobardia colloquio. Manricus cap. 1, num. 8; ejusdem anni, « Salutato, ait, Lothario post colloquia, Innocentius Bernardum Januam mittit, ipse Pisas progreditur, pacem si posset, inter utramque urbem reformaturus, quæ diu turbida, præter continuas cædes stragesque, non parum officiebat rebus pontificis. » Negotium porro gravissimi momenti e voto utriusque successit: ejus eventum ita commemorat idem Annalista cap. 6, num. 1: « Longa dissidia turbabant utramque gentem, Januenses nimirum Pisanosque, et dum vel levium ab utrisque offensionem vindicta quæritur; majores obortæ, primo in querelas et jurgia, mox in odia, demum in publica bella transiere... Et Januenses prosperiori tunc fortuna ac majori potentia, eoque tardiores ad pacem sperabantur. Cum, ecce, missus Bernardus ab Innocentio feroces animos in momento compe-scuit, in instanti sedavit, quæcunque jubeat prompte executuros. Nulla ibi cunctatio, nulla mora. Venit, vidit, vicit, et solo aspectu debellavit quæcum-

que voluit. Delatum Innocentio papæ est, atque Pisanis pactis interventuris. Quo minus pax ibidem firmaretur, Januensibus Bernardo obtemperantibus, et submittentibus seipos ejus arbitrio, alterius tantum partis absentia fuit. Hinc factum est, ut qui legatus pro negotio pacis venerat, vix de pace tractaret, impetrata pene ante, quam proposita. Sed breve tempus, quo illic moram fecit, prædicationi verbi potius dedit, eo ferventius animarum salutem evangelizans, quo avidius a cunctis audiebatur, quo fructuosius.

188. « Jam qua veneratione susceptus sit, quo in honore, cultum præ se ferente, vel vivus habitus, non aliunde convenientius hauriamus, quam ab ejusdem sancti, post annum licet, ad eos scripta epistola gratulatoria quidem, et confirmatoria incepto, sed et historica; » que est inter Bernardinas ordine centesima vigesima nona. Inde autem excerpto sequentia, quibus confirmantur et jam mox dicta, et inferius dicenda: « Quod adventus noster ad vos anno præterito non fuerit otiosus, Ecclesia paulo post in sua necessitate probavit, a qua missi et fueramus. Honorifice nos et suscepistis, et tenuistis exiguum quod apud vos fuimus... Profecto ut non immemores, sic non ingrati sumus: vicem rependat, qui potest, et qui in causa fuit, Deus. Nos enim unde illum recompensem venerationis cultum, sed obsequium, sed affectum, plenum amoris et gratiæ! Non quod nostro delectemur favore; sed vestræ devotioni collætatur. O mihi dies illos festivos, sed paucos! In æternum non obliviscar tui, plebs devota, honorabilis gens, civitas illustris. Vespere, et mane, et meridie, more utique Prophetæ, narrabam et annuntiabam, et erat tanta audiendi aviditas, quanta audientium charitas. Portabamus verbum pacis: cumque invenissemus filios pacis, requievit super eos pax nostra... Mira celeritas, quia magna necessitas. Nec tarditatem passus sum, nec difficultatem, una pene die et serens et metens, et reportans cum exultatione manipulos pacis. Hæc quippe messis, quam messui. Exulibus, captivis, compeditis et incarcerationis evadendi atque repatriandi lætam reportavimus spem, metum hostibus, confusionem schismaticis, gloriam Ecclesiæ, orbi lætiam, etc. »

189. « Id vero in æternum non obliviscar tui, experti revera sunt Genuenses anno 1625 Bernardo in auxilium vocato in bello contra Carolum Emmanuelem Sabaudia ducem, » ex notis brevioribus apud Mabillonium col. 139. Factum pluribus exponit Manricus cap. 6, supra designato, num. 6: Januenses, inquit, ea verba Patris sancti: In æternum non obliviscar tui, plebs fidelis, adeo sibi firmasse consueverunt, imo et experti sunt, ut etiam post quingentos fere annos, Christi nimirum millesimo sexcentissimo vigesimo quinto, vix septem elapsis ab eo, quo hæc scribimus, cum excellentissimum principem Carolum Emmanuelem Sabaudia ducem... ditionis suæ oppida vastare, et sibi immi-

A nere vix quinto ab urbe lapide conspicerent, omni humano auxilio desperato fidem sanctissimi Patris interpellaverint, concepto voto post alia in hunc tenorem: *Post hæc inter Divos Reipublicæ nostræ tutelares, divum Bernardum, qui dum in humanis agebat, nostri in æternum non obliturum se, suis litteris spondit, ascribere et connumerare promittimus, et vovemus diem ejus festum celebrare, et a populis nostris et a clero, accedente illustrissimi archiepiscopi, et reverendissimorum episcoporum consensu, celebrari curare: in hac ecclesia majori, vel in alia arbitrio nostro, capellam eidem dicatam construere: eadem die divi Bernardi quotannis in perpetuum solemnem processionem fieri, et sacrum solemne ad ejus altare, nobis pie assistentibus, celebrari facere: et demum manu ducis inter dicti sacri solemnia singulis annis in perpetuum, et pro hoc anno duodecim puellis, ut vocant, dotes, scilicet libras centum unicuique earum persolvere. In cujus rei testimonium has ab infrascripto nostro secretario publice lectas recipi et subscribi, et signo nostro muniri jubemus, datas in ecclesia cathedrali, die Dominica vigesima quinta Aprilis anni millesimi sexcentissimi vigesimi quinti.* »

190. Hæc Januenses, instante ruina suæ Reipublicæ. At quam ex voto id votum eis successerit, non multo post eventus demonstravit. Nam Pater sanctus, dilato solum auxilio, quoadusque ipsius esse comprobaretur, in ipsa solemnitate suæ vigilia, Hispana classe auxiliari propitius adfuit, hostiles copias ocuis fugaturus. Nec quisquam in populosa urbe fuit, qui non Bernardi cognosceret tutelam, præsentem sanctum, cui beneficium acceptum reddendum foret. Hæc obiter epistolæ occasione, suis temporibus latius commemoranda. Quin et addiderim hujus beneficii memoriam recentem adhuc, non tantum Genuæ, sed ubique etiam terrarum Januensibus festivam atque devotam. Certe in Hispania in curia regis Catholici ob negotia frequentes anniversariam sancti festivitatem devoti celebrant simul, et liberales in ipso cœnobii sui templo per annos singulos. Cujus nos etiam oculares testes fuimus, dum pro alma Salmanticensi academia ad potentissimum Hispaniarum regem legatum ageremus anno præterito. Sed de his satis.

191. Nos iterum in vitam chronologicam, unde cum Manrico tantisper digressi sumus, reducamus gesta sancti Bernardi. Ab eodem itaque historico ad annum 1132, cap. 7, num. 10, tractatur de Brunone ad cathedram Coloniensem designato, ac sanctum Patrem consulente, an acceptaret ejusdem regimen; et subditur Bernardi ad illum responsoria, quæ est ordine inter epistolas octava. Cap. 8, num. 8 datur sancti epistola 96, quæ dirigitur ad Richardum Fontanensem (diocesis Eboracensis vulgo *York* in Anglia) abbatem, et socios ejus, qui de alio ordine ad Cisterciensem transierant, in qua ab eo laudantur ob renovationem religiosæ disciplinæ. In capite allegato, num. 9, sequitur epistola 95

ad Turstinum archiepiscopum Eboracensem, cujus charitatem et beneficentiam erga religiosos laudat. Cap. 9, num. 3, occurrit sancti responsoria epistola 94, ad abbatem cujusdam monasterii Eboracensis, unde exierat prior cum aliquantis fratribus. Ultimo denique loco ibidem num. 4, sequitur ejus ad Henricum regem Anglorum epistola, qua monachis a se missis ad construendum monasterium, regis favorem postulat. Epistolas porro sic inscriptas habet Mabillonii editio. Quem vero in eisdem scopum sibi præfixerit vir sanctus, tot quidem occupatus negotiis, sed indefessus pro bono Ecclesiæ, ut supra vidimus, ac religiøsæ suæ familiæ propagatione patronus, ut dicebamus modo, intelliges ex natis brevioribus apud Mabillonium in epistolam 94. Nam occasione inscriptionis ad abbatem cujusdam monasterii Eboracensis, quam paulo ante retulimus, abbatem illum, uti et monasterium nominat, et alia: « Gaufridum scilicet, abbatem monasterii S. Mariæ in diœcesi Eboracensi ordinis S. Benedicti, quo ex loco monachi duodecim cum priore egressi, cum ad Cistercienses convolare eis non liceret, confugium fecerunt ad Turstinum archiepiscopum Eboracensem, quem ob præsidium eis impensum laudat Bernardus epistola sequente. Confer notas uberiores, et epistolam 313 ad eundem Gaufridum. Et in epistolam 95 hæc observat: Quid Turstinus præstiterit in defensionem prædictorum monachorum, qui studio majoris perfectionis ad eum confugerant, docet ipsius epistola ex Monastico Anglicano referenda post Bernardinas. »

192. Annus Christi 1133, in quem incidit Innocentii PP. II ac Lotharii regis adventus ad urbem Romanam, candido calculo notari dignissimus est propter varia facta, quæ sanctus abbas noster per ejusdem decursum reliquit memoriæ posterorum consignanda. Ad hunc itaque annum cap. 1, num. 2, Manricus ita memorat: « Cum ante Urbis ingressum starent omnes, nec Innocentio suppetere subsidia, queis tantum posset eandem intrandi negotium pertractari; ut nullis non periculis, nullis non necessitatibus unus Bernardus per omnia subveniret, talem ad regem Angliæ Henricum, quem ipse ad Innocentii partes traxerat, ab ipso Urbis ingressu scripsit epistolam, brevem quidem, sed vividam, sed acrem, atque eo efficacior, quo brevior. « Habetur ea inter alias sancti epistolas ordine centesima trigesima octava, qua a dicto rege suppetias petit pro Innocentio papa. Sic habet: « Velle vos instruere, de his præsertim, quæ spectant ad honestatem, aut insipientis est, aut vos penitus ignorantis. Ea propter rem simpliciter intimare sufficit, et hoc paucis... In ingressu Urbis sumus, salus est in januis, justitia nobiscum est: sed Romanis militibus cibus iste non sapit. Itaque justitia placamus Deum, militia terremus hostes; solis necessariis necessaria non habemus. Quid opus sit factis, ut opus vestrum compleatur, quod de domini papæ Innocentii magnifica et honorifica

illa susceptione fecistis, vos melius nostis, » agnoscendo scilicet Innocentium in conventu Carnotensi, ex notis fusioribus ad istam epistolam, et ex Vita, lib. II, cap. 1.

193. Cardinalis Baronius, uti observat Manricus, num. 4, anno sequenti supponere videtur Bernardum Patrem non adisse hoc anno Romam cum Innocentio, imo neque in Italiam transmeasse, in quam triplicem tantum adventum ejus agnoscit, duplicem eo anno, nempe 1134, tertium post duos. Atque en ejus verba ad annum 1134, num. 14: « Porro ter contigit eundem sanctum Bernardum venire in Italiam ad Innocentium papam, primo hoc anno, cum Pisas ad concilium venit; secundo, paulo post eodem anno, ut testatur ejus Vitæ auctor his verbis: *Cum secundo per Mediolanum eodem anno Pater sanctus transiret, etc.* Tertius vero fuit adventus, quando Lotharius imperator se contulit in Italiam cum exercitu, et finis est impositus schismati obitu Petri Leonis. » Verba auctoris Vitæ, quæ designabat Baronius, extant apud nos lib. II, cap. 3, num. 188. Eminentissimus autem Annalium ecclesiasticorum conditor ita refutatur a Manrico, num. 5: « Cæterum quid sit de illis adventibus, de quibus nos, ait, agemus suis temporibus; hoc etiam anno venisse cum Innocentio, nuper adducta epistola testatur, locuples testis: In ingressu, inquit, Urbis sumus. Quin et legatio per ipsum ad Januenses, de qua superius, manifestat id ipsum, atque item altera ad Conradum Suevæ ducem, quam mox adducam. » Adde, quod ex exordio Cisterciensis compertum est, per tres annos exsulasse sanctum a suis filiis, dum in Italia pro schismate sedando commoraretur, quos tamen nisi ab anno 1132 usque ad 1135 pensaverimus, vix aut ne vix (quidem) valeamus designare.

194. Quippe a 1135, quo constat eum in Gallis demoratum, usque ad 1137, quo iterum e Romana curia reversus legitur, non tres, sed duo tantum designabimus. Exordii magni verba accipiat lector, quæ apud Tissierium distinctione II, cap. 11, sic habent: Venerabilis Pater Bernardus, cum aliquando per annos tres moratus fuisset in urbe Romana, atque in partibus Italicis pro sedando schismate Petri Leonis, etc. Subdit Manricus: « Atque hæc una illi causa fuit, tam longo tempore filios deserendi. Ergo Bernardus assistens Innocentio hoc ipso anno, quod non potest in dubium revocari, ad Anacletum missus credendus est simul cum sancto archiepiscopo Norberto, ipsum, si possent, Ecclesiæ reddituri. » De tribus vero sancti Bernardi protectionibus in Italiam distinguendis tractat etiam Pagius in Critica Baroniana ad annum 1134, num. 10, ubi Manricum laudat, quod triplicem ejus ejus protectionem Italicam recte distinxerit, et hanc ad objectionem ita respondet: « Nec refert, quod in Lotharii imperatoris epistola, anno præcedenti a nobis recitata, nomen Bernardi non memoretur; licet aliqui episcopi et abbates in eadem nominen-

tur; nam in curia imperatorum et regum, episcopi et abbates præsentibus non subscribebant omnes diplomatis, ideoque nec omnes in iis nominabantur. »

195. Quod conjectabat nuperrime Manricus de sancto ad Anacletum misso una cum sancto Norberto, nullum viri sancti, si ambo missi fuerint, itineris ea gratia suscepti fructum retulere, nam inflexibilem, ait num. 6, invenere sanctorum verba, neque ullis convenientiis emolliendum, nullis rationibus, secundum id quod Ernaldus, lib. II, cap. 2, Vitæ S. Bernardi scribit: « Vitavit etiam obstinatissime imperatoris colloquium, nec minis nec blandimentis flexus est, nec de statu suo consilium cujuslibet personæ admisit. » Ingressus vero Lotharii regis in urbem, ejusque ibidem coronatio imperatoria, hic pro insertis habeantur: de quibus tamen ista recito ex Chronico Ottonis Frisingensis, lib. VII, cap. 18: « Rex autem plus mente quam milite confidentiam gerens, ad urbem usque progreditur; ibique qualibus potuit, cum paucis strenue peractis, in ecclesia sancti Salvatoris, quæ Constantiniana dicitur, a summo pontifice Innocentio coronatus, imperatoris et augusti adeptus est nomen. Nempè ecclesiam beati Petri, ubi mos coronari erat imperatoribus, Petrus (Leonis) eo tempore occupaverat. » Sed promovendo rerum suarum successui minus confidens, atque adeo cunctando melius se eidem prospecturum sperans, viribus utique inferior, sed locis tutior, « non ponens Deum adiutorem suum, sed confœderatorum stipatus malitia, in editoribus et tutioribus turribus manens, Lotharii iudificavit virtutem, et interdicens suis congressibus publicis, nec sibi securitatis suæ fecit periculum, nec causam conflictus hostibus dedit: sed tamen liberum eorum discursum machinis superioribus et obstaculis variis impedivit, » teste Ernaldo superius allegato.

196. Sed Lothario Roma profecto erexit cornua; ut Innocentio etiam visum fuerit, magis e re sua fore, si et ipse deinde Pisas rediret. Audiatur Ernaldus ibidem sic loquens: « Relicto igitur Romæ Innocentio, alias imperator digreditur. Petrus vero post ejus discessum crebros movens per urbem excursus, fidelium cædibus inhiabat. Intelligens ergo Innocentium Romæ sibi infructuosam eo tempore moram, ne præsentia sua illius bestiæ rabiem efferaret, rursus Pisas revertitur: ibique aggregatis totius occidentis episcopis, aliisque religiosis viris, magnæ gloriæ synodus celebratur; » de qua nobis erit sermo ad annum 1134, quo habita est. Interea temporis nonnulla hisce superaddenda occurrunt; de quibus Annales Cistercienses, cap. 2.

197. « Innocentius, inquit, Pisis commoratus Bernardum Patrem ad Germaniam legat, Conrado duci post longum tandem schisma, de quo superius (quippe octo annorum) cum novo imperatore reconciliando, æquis utrinque pactis conditionibus, queis orbitas Lotharii locum dabat. Interim vero

Rogierus Siciliæ quondam dux, tunc pseudorex creatus ab Anacleto, comperta sancti Patris protectione, atque ex ea occasionem nactus, ut rebatur, Pisanorum constantiæ demolliendæ, legatis eos et litteris aggreditur, multa pollicitus, si Innocentium deserant, si ad Anacletum transeant; plura, si in fide persistent, comminatus: utraque acriter et impense pro more principum. Nullis cessere precibus Pisani, nullis terroribus, docti perseverantiam a sancto Patre, atque Innocentio ex animo adherentes. Quod Bernardo in itinere nuntiatum, æterna laude dignum censuit, tali ad eos epistola conscripta; » quæ legi potest, estque inter alias Bernardinas ordine centesima trigesima. Has litteras Baronius ad annum 1133, num. 10, perpetua memoria dignas vocat. Jam vero quæ ab eodem Bernardo, sicut scribit Manricus ad annum 1133, cap. 2, num. 3, in eodem itinere gesta perhibentur, ex illius temporis auctoribus, paucis, pro more, quia hunc annum concernunt, prosequamur.

198. Et primo quidem convertisse multos, ipsius militaturos auspiciis in Claravalle, ex quibus vacuæ fundatorum sedes resarcirentur, testis est abbas sancti Theodorici, qui inter capturas (sic ipse eas appellat) a beato viro factas, celebrem Moguntinam recenset, lib. I, cap. 13 Vitæ; in nostra autem divisione, lib. I, cap. 7, num. 68. Sed in hac Moguntina captura hominum, Mascelini præ aliis conversionem fecere celebrem, uti pergit Manricus num. 4, resistentia ejus, et Bernardi prophetia: quippe nolenti dixit convertendum, et reluctantem demum ad Deum traxit. Adis Gaufridum monachum Claramvalensem, lib. IV, Vitæ, cap. 2, num. 201, ubi factum hoc pluribus narratur. Crediderim, inquit Manricus, num. 5, in hoc etiam itinere ducissam Lotharingiæ ab eo conversam, insignem feminam, nec minus in statu peccatricis singularem, quam poenitentis. Rem gestam habes apud Guillelmum biographum, lib. I, cap. 7. Cæterum, uti subdit Manricus, num. 8, quod ad Lotharingiæ ducissam attinet, constat ex tempore, eandem fuisse Alcidem [imo *Atheleidem*, vel *Adelaidem*], imperatoris Lotharii sororem, Simonis conjugem, quæ illi Mathæum genuit, in Lotharingiæ ducatu successurum. Qualiter autem eadem ducissa in sanctitate et justitia perseverans, viro Dei in deliciis habita fuerit, quem et ergastulo corporis solutum, cœlos conscendentem videre meruit, eoque magis in bona confirmari, filia patrem, discipula magistrum per labores ad gloriam secutura. Manricus, inter illa quæ fecit noster sanctus in dicto itinere, num. 9, hæc narrat:

199. « Cum idem sanctus Romæ, ut dicebamus, Norbertum Patrem denuo convenisset novis eidem charitatis conjunctis vinculis, nova amoris indicia superaddidit. Hinc factum est, ut in eodem hoc itinere, cum Cameracum parumper divertisset, recens natos Valcellenses visitaturus, nobilissimam locupletemque abbatiam Tongerloensem a Bur-